

КАЧЕСТВО НА ЕЛЕКТРОННОТО ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 (РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ МНЕНИЕТО НА УЧИТЕЛИ)

Камелия Йотовска*, Ася Асенова, Виктория Нечева*****

Софийски университет "Св. Климент Охридски", Биологически факултет, Катедра Методика на обучението по биология, бул. Драган Цанков № 8, 1164 София, България

**e-mail: kami_yotovska@abv.bg; **e-mail: asya_asenova@yahoo.com ;*

**** e-mail: v.necheva@abv.bg*

QUALITY OF DISTANCE LEARNING IN THE CONDITIONS OF THE PANDEMIC COVID-19 (RESULTS FROM THE SURVEY OF TEACHERS' OPINIONS)

Kamelia Yotovska*, Asya Assenova, Victoria Necheva*****

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Faculty of Biology, Department of Biology Education, 8 Dragan Tsankov Blvd., 1164 Sofia, Bulgaria

**e-mail: kami_yotovska@abv.bg; e-mail: **asya_asenova@yahoo.com;*

**** e-mail: v.necheva@abv.bg*

Abstract

The unusual situation related to the pandemic situation of COVID-19 necessitated the introduction of distance learning in the country. It is difficult to say that the education system was ready. Despite the crisis situation, it has shown that it is flexible and adaptable.

The article presents the results of a survey among teachers from different schools in Bulgaria on the challenges of distance learning. The questionnaire contains closed and open questions.

The aim of the study is to provide an overview of the situation and make recommendations for improving the quality of distance learning in school education, looking for a balance between providing an optimal environment for online (e-learning) – resources, platforms, good practices, skills of teachers to work in an electronic environment and support opportunities.

In optimistic terms, the experience of teachers from distance learning has the potential to expand the horizons of Bulgarian education and its modernization.

Key words: distance learning, online learning, e-learning, COVID-19, school education, pandemic

Въведение

Ограниченията, наложени от COVID-19, поставиха образователните системи в цял свят в ситуация на масово минаване към дистанционно обучение. По данни на UNESCO, пандемията предизвиква безпрецедентни нарушения в образователната система. Над 67,6% обучаеми от повече от 140 държави не посещават училище заради пандемичната обстановка (COVID-19 Impact on Education).

България, Франция, Нидерландия, Белгия, Румъния, Финландия, Сингапур, Южна Корея, Япония, Бразилия, Австралия и много други държави преминаха към дистанционно обучение още в началото на обявените ограничения (Karp & Davey, 2020; Wan, 2020).

Участниците в учебния процес у нас – учители, ученици, директори, родители, трябваше да преминават през голяма промяна. Прекъсването на учебния процес в училищата в страната, във връзка с ограниченията, наложени от COVID-19, промени както организацията, така и методите на обучение в училищата. Не всички бяха подготвени за този процес. Благодарение на усилията на всички заинтересовани страни, дистанционното обучение в България се случи успешно.

У нас предприетите мерки от институциите бяха насочени приоритетно към осигуряване на ефективно работеща система за дистанционно обучение.

Дистанционно обучение, онлайн обучение, електронно дистанционно обучение

Дистанционното обучение е стратегия на обучение. То предполага взаимодействие между самите учащи и между тях и преподавателя от разстояние. Дистанционното обучение може да се извършва в различни форми. Не е задължително то да включва използването на медии. Такъв пример е кореспондентското обучение. С развитието на технологиите (аудио-визуалните, а впоследствие и електронните) дистанционното обучение все по-често се асоциира с тяхното използване. Дистанционното обучение се дефинира от Moore като “всички форми на обучение, при които всички или повечето преподавателски дейности се провеждат в различно пространство от дейностите за учене, като резултатът от това е, че цялата или по-голямата част от комуникацията между преподаватели и учащи се извършва чрез комуникационни технологии” (Moore, 2003).

Онлайн обучението е електронно подкрепено обучение, което се основава на интернет за взаимодействие между учител и ученик и разпространение на учебните материали.

Не е редно да се поставя знак за равенство между дистанционно (distance education) и онлайн (online learning) обучение. Онлайн обучение може да е дистанционно, но дистанционното не е само онлайн обучение.

Онлайн обучението може да бъде асинхронно, синхронно или комбинация от двете. Асинхронното обучение е преподаване и учене, които не се случват едновременно (Moore & Kearsley, 2011), докато синхронното обучение се отнася до преподаване и учене, които се случват едновременно, като и двете се провеждат чрез технологии като интернет.

В научната литература онлайн обучението е наричано по-различен начин - електронно обучение (e-learning), компютърно-базирано обучение (computer-based learning), веб-базирано обучение (web-based learning), интернет-базирано обучение (Internet-based learning), и т.н. (Sun & Chen, 2016). В конкретното проучване тези термини се приемат за достатъчно близки и се използват като синоними. В статията електронното дистанционно обучение се определя като асинхронно, синхронно или комбинация от двете обучение, които се основава на интернет взаимодействие.

В нормативната документация, касаеща системата на училищното образование у нас не може да бъде открит еднозначен отговор на въпроса какво е дистанционно обучение Чл. 113 от ЗПУО касае дистанционна форма на обучение, която се отнася за ученици след 5 клас, които имат определени здравословни проблеми – неприсъствена форма, при която учениците остават ангажирани с учебния процес и съществува комуникация между тях и учителите (Закон за предучилищното и училищното образование).

Предстоящи промени в Закона за училищно и предучилищно образование ще направят онлайн обучението част от учебния процес. Проект за ЗИД на Закона за предучилищното и училищното образование засяга и обучението в електронна среда. При извънредни обстоятелства училищата трябва да преминават във формат на онлайн обучение. Същото ще бъде в сила и за ученици, отсъстващи, поради здравословни и други причини. Те ще могат да учат от вкъщи чрез виртуална класна стая, докато учителят преподава в реалната класна стая.

В условията на ограниченията, наложени от пандемията от Covid-19, образователната ни система оцени както предимствата, така и недостатъците на електронното дистанционно (онлайн) обучение.

Методология

Целта на настоящото проучване е да се направи общ преглед на състоянието и да се дадат препоръки за подобряването на качеството на онлайн обучение в училищното образование по време на ограниченията, наложени от пандемията, причинена от COVID-19. Изследователските търсения са в посока баланс между осигуряване на оптимална среда за електронно дистанционно обучение, уменията на преподавателите за работа в електронна среда и възможностите за подкрепа. За целта е създаден инструментариум – анкета за изследване на нагласите на учителите към електронната дистанционната форма на обучение.

Анкетата включва 18 въпроса. Те се отнасят до осигуряване на оптимална среда за електронно обучение – ресурси, платформи, добри практики, умения на преподавателите за работа в електронна среда и възможностите за подкрепа, от която анкетираните имат нужда за подобряване на качеството на онлайн обучение.

Анкетата е проведена в периода май-юни 2020 г. Анкетирани са 348 учители от страната, които преподават на ученици от 5 до 12 клас. Профилът на учителите е много разнообразен – преподаватели по различни предмети в основни, обединени училища, както и профилирани гимназии (езикови или математически, техникуми).

Данните от анкетирането дават възможност да бъде направен анализ и на базата на него съответните изводи за досегашния опит на учителите в контекста на изследването, да се проучат предпочитаните: режим на провеждане на обучение, начин на предоставяне на материалите, медии и формат на материалите, начин на оценяване на учениците, както по отношение на активностите, така и по отношение на комуникацията.

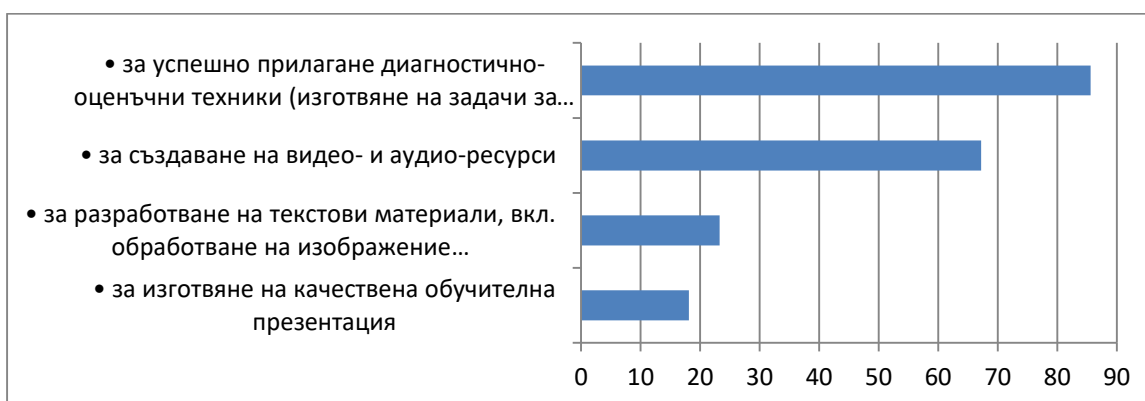
Център в статията са 4 изследователски въпроса, първият, от които с подвъпроси.

Резултати и дискусия

Целта на въпроса, който касае необходимостта от обучение (Q 14. От какво обучение имате необходимост и бихте се включили?) е да събере информация за съществуващи „празнини“ по отношение на методически и дигитални компетентности на анкетираните преподаватели, за анализ с цел подобряване на организацията на отделни аспекти на електронното дистанционно обучение и от необходимостта от подкрепа на учителите.

Колкото и добре да са подготвени и обучени за работа с електронни платформи и ресурси, в процеса на работа на учителите им се налага да адаптират избраните методи и средства според реалността (такава, каквата е) – конкретна електронна платформа и дейности в електронна среда, липса или понижаване нивото на мотивация у учениците по време на периода на дистанционно обучение и др.

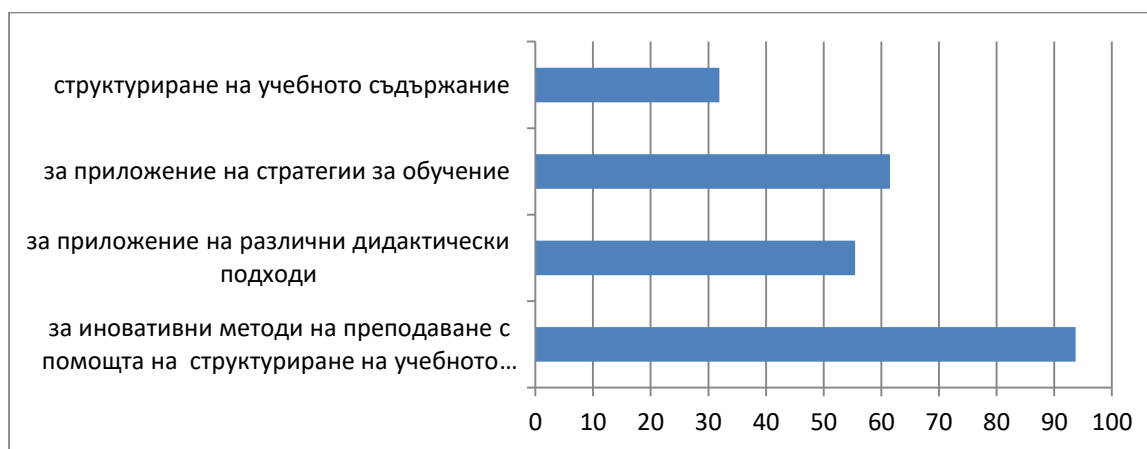
По отношение на нуждата от обучение, в аспект електронни учебни и информационни ресурси, само 63 от анкетираните (18, 10%) преценяват, че се нуждаят от обучение за изготвяне на качествена обучителна презентация; 81 (23,28%) за разработване на текстови материали, вкл. обработване на изображение (за информационни карти, работни листове и др.). По-голяма част от учителите – 234 (67,24%) имат нужда от обучение за създаване на видео- и аудио-ресурси, а най-много – 298 (85,63%) за успешно прилагане диагностично-оценъчни техники (изготвяне на задачи за оценяване с технологии и др.) (фиг. 1).

Фиг. 1. Необходимост от обучение по отношение на електронни учебни и информационни ресурси (относителен дял)

Резултатите показват, че вероятно натрупаният опит, практика и обученията (самообучения) са направили повечето анкетираните уверени при избора на метод за презентиране, създаване на структура на презентацията, организиране на материалите и съставяне на презентацията: дължина на текста, език на презентацията, избор на визуални средства, техники за задържане на вниманието на аудиторията и др. Най-голям проблем на този етап създават уменията за изготвяне на задачи за оценяване с технологии.

Учителите се справят по-добре със структуриране на учебното съдържание (31,90%), докато прилагането на иновативни методи на преподаване с помощта на технологии явно ги затруднява – 326 от анкетираните (93,68%) са отговорили, че имат нужда от такова обучение. Малко повече от половината учители смятат, че имат нужда от обученията за приложение на стратегии за обучение и на различни дидактически подходи (съответно 55,45 и 61,49%) (фиг. 2).

Фиг. 2. Необходимост от обучение по отношение на методи, дидактически подходи и др. (относителен дял)

Неподготвеността на част от учителите за дистанционна работа е основната причина за това, че много от тях провеждаха часовете си, възпроизвеждайки уроците, които биха провели на живо в класната стая, но чрез видео връзки (в реално време). За да адаптират методиките си към новата образователна среда, тези колеги наистина се нуждаят от съответните знания, умения и практика. Т.е. обученията в тази насока биха били наистина полезни.

По-малко от половината от анкетираните – 147 (42,24%) имат нужда от обучение за работа във виртуална класна стая. Интерес за учителите, обаче, представляват електронните (виртуалните) учебни среди.

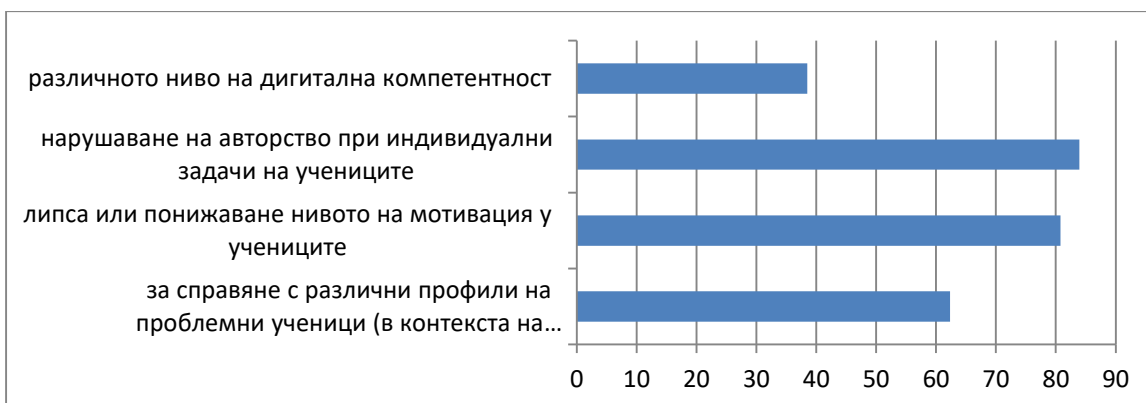
Натрупаният опит на голяма част от учителите за работа във виртуална класна стая е факт и това е видно от резултатите от анкетата (фиг. 3).

Science & Technologies

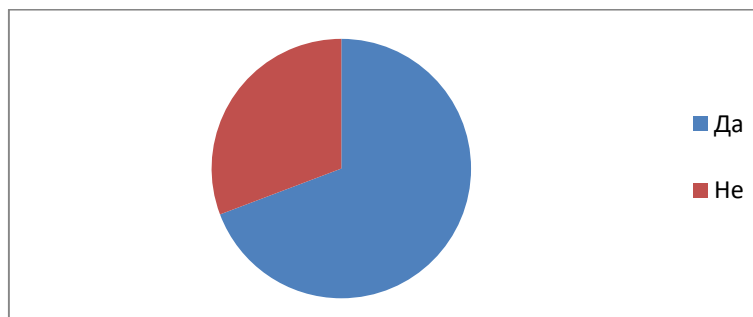
Фиг. 3. Необходимост от обучение, по отношение на електронни платформи и дейности в електронна среда (относителен дял)

Въпросът за справяне с проблеми в електронна среда на обучение също вълнува учителите. Повече от половината – 217 от анкетираните (62,36%) имат нужда от обучение за справяне с различни профили на проблемни ученици (в контекста на електронното дистанционно обучение). Голяма част от учителите вероятно са срещнали затруднения като липса или понижаване нивото на мотивация у учениците, а също и нарушаване на авторство при индивидуални задачи на учениците. Съответно 281 (80,75%) и 134 (38,51%) преценяват, че такива обучения ще им бъдат полезни. Различното ниво на дигитална компетентност на учениците е проблем за 134 учители (38,51%).

Фиг. 4. Необходимост от обучение, по отношение на справяне с проблеми с учениците в електронна среда на обучение (относителен дял)

По-голяма част от анкетираните – 241 (69,25%) смятат, че е необходимо да се използва единна платформа за електронно дистанционно обучение от всички учители и ученици (Q15. Смятате ли, че е необходимо да се използва единна платформа за електронно дистанционно обучение от всички учители и ученици?).

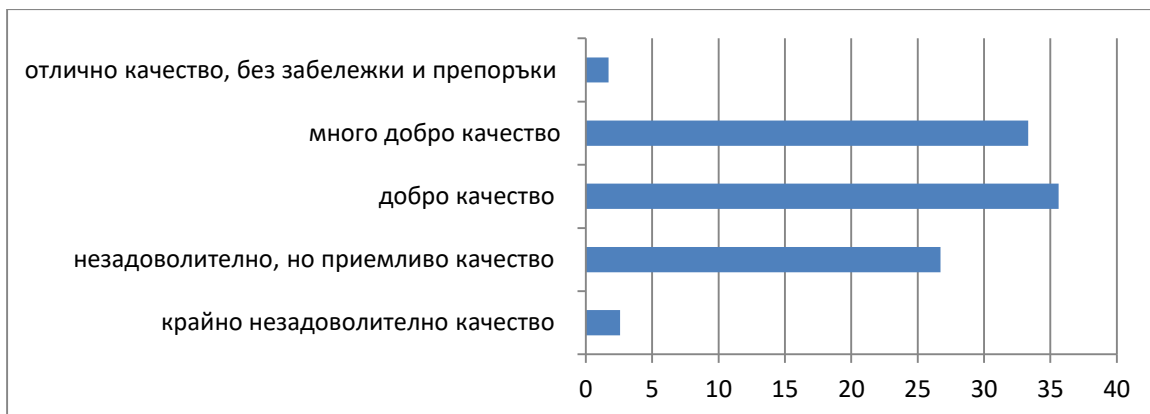
Фиг. 5. Необходимост ли е използване на единна платформа за електронно дистанционно обучение от всички учители и ученици (относителен дял)

Тук е мястото да се отбележи, че няма универсална платформа, която да е еднакво приложима и ефективно да се използва от всички. Практиката показва, че всяко училище прилагаше избрана платформа или комбинация от платформи, които прецени като най-подходящи. По време на ограниченията, наложени от COVID-19, не само в едно и също училище, но дори в един и същи клас бяха прилагани различни платформи. Водещо беше да се обхванат и включат възможно най-много ученици. Това използване на различни платформи при едни и същи ученици определено беше проблем, както за тях, така и за родителите на по-малките ученици.

Друго предизвикателство пред онлайн обучението, е проблемът с контрола върху дейността на учениците. Дигитализацията на учебния процес не дава реален поглед на учителите върху старанието на учениците по време на час.

Факт е, че сред основните предизвикателства по време на електронното дистанционно обучение беше равният достъп. За учениците, живеещи в бедност, достъпа до дистанционно обучение беше ограничен. Този проблем предстои да бъде решен в бъдеще, за да не доведе до повишаване на риска от отпадане и до други негативни последици. (Това, обаче, не е обект на настоящата публикация.)

Тези и други проблеми обясняват начина, по който учителите оценяват качеството на електронното дистанционно обучение (Q17. *Оценете (въз основа на личните си наблюдения) общото качество на електронното дистанционно обучение по време на ограниченията, наложени от пандемията от COVID 19.*) (фиг. 6).

Фиг. 6. Оценка на общото качество на електронното дистанционното обучение по време на ограниченията, наложени от пандемията от COVID 19 (относителен дял)

Най-голям относителен дял от анкетираните оценяват качеството като добро – 35,63% (124 учители) и като много добро, но с определени забележки и препоръки – 33,33% (116 учители). Като незадоволително, но приемливо, оценяват качеството на проведеното обучение 26,72% от анкетираните (93 учители). Добро впечатление прави фактът, че само 2,68% от учителите (9 анкетиранни) оценяват качеството като крайно незадоволително качество. Със съжаление трябва да отбележим, че най-малък е относителния дял на анкетираните, които оценяват качеството на електронното дистанционно обучение като отлично, без забележки и препоръки – 1,72% (6 учители).

Основавайки се на опита си по време на електронното дистанционното обучение (март – юни 2020 г.) анкетираните учители са дали интересни препоръки за усъвършенстването му (Q18. *Формулирайте препоръки за усъвършенстване на електронно дистанционното*

обучение). Те са свързани както с ангажиране на родителите, така и проучване на възможностите за онлайн обучение на учениците. Интерес представляват също предложенията за ученици-наставници, които да подпомагат от една страна учителя, а от друга – съучениците си. Сред препоръките за усъвършенстване на електронно дистанционно обучение са и обучение на учителите.

- „Да се събира предварително информация с какви устройства разполагат учениците и какви са възможностите на семействата. Ако в едно семейство има няколко деца в училищна възраст и едно устройство – компютър или таблет, това създаде проблеми, при използване на платформа, която предполага включва в реално време, решаване на задачи онлайн и др. Това е проблем и в семейства с родители, които работят от вкъщи с компютър.“

- „Да се потърсят за съдействие родителите. Те да гарантират ангажираността на учениците и това, че децата наистина ще отделят необходимото време.“

- „Да направим активни учениците, като им възлагаме отговорности. Напр. един ученик да бъде администратор на група за комуникация, друг да напомня за приближаващ краен срок (напр. на проект) и т.н.“

- „По-добре справящите се ученици да подпомагат дистанционно определени ученици, които имат затруднения (технологични или затруднения с усвояване на материала).“

Обучения, от каквито учителите посочват, че имат нужда, дадените от тях препоръки, както и цялостен анализ на проведеното електронно дистанционно обучение (в периода март – юни 2020 г.) биха довели до подобряване на организацията и ефективност на дейностите. Очакваният резултат е оптимално разпределение на времето, ресурсите и функциите за постигане на оптимални резултати, без това да е свързано със засилен контрол и допълнително напрежение.

Заклучение

Дистанционното обучение в дигитална среда е обучение от нов тип. Обединените усилия на всички участници в процеса директори, учители, родители, ученици направиха възможно успешното провеждане на електронно дистанционно обучение в голяма част от българските училища. Това направи неприложими някои традиционни методики на обучение. Учителите трябва да имат необходимите знания и умения за този вид обучение, които да гарантират ефективен учебен процес. Необходимо е обогатяване с нови принципи, методи и форми на обучение. Все по-наложителна става необходимостта от умения за общуване, от участие в групово вземане на решения и постигане на определени общи цели.

Благодарение на електронното дистанционно обучение, учебно-възпитателната работа не прекъсна по време на ограниченията, наложени от COVID-19. Технологичният свят, в който живеем, ни предоставя решения за бърза и надеждна комуникация. Днес тези възможности наистина могат да подпомогнат учебния процес и да допринесат за пълноценното прилагане на един нов подход към образованието.

Литература

1. Daniel, S. J., "Education and the COVID-19 pandemic." Prospects (2020), DOI <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>
2. Karp, P., & Davey, M., "Why Australia is not shutting schools to help control the spread of coronavirus." The Guardian. ISSN, 0261-3077, 2020.
3. Moore, M. G., „From Chautauqua to the virtual university: A century of distance education in the United States“. No. 393. Center on Education and Training for Employment, College of Education, the Ohio State University, 2003.
4. Moore, M. G., & Kearsley, G.: 2011 Distance education: A systems view of online learning. Cengage Learning.

Science & Technologies

4. Sun, Anna, and Xiufang Chen. "Online education and its effective practice: A research review." *Journal of Information Technology Education* 15, 2016.

5. Wan, Ya Shin., Education during COVID-19, 2020.

Други (интернет) източници:

6. Закон за предучилищното и училищното образование
[<https://www.navet.government.bg/bg/media/ZAKON-ZA-PREDUCHILISHTNOTO-I-UCHILISHTNOTO-OBRAZOVANIE.pdf>, 15.06.2020]

Agnoletto, Rosângela & Queiroz, Vera. (2020). COVID-19 and the challenges in Education.

7. COVID-19 Impact on Education, COVID-19 Educational Disruption and Response.
[<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>, 26.06.2020]